

УДК 37.018.46:001.895

DOI: 10.31652/2412-1142-2021-60-365-374

Горохівська Тетяна Миколаївна

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

ORCID ID: 0000-0001-5997-4676

t.gorohivska@gmail.com

Гомонюк Олена Михайлівна

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри психології та педагогіки

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна

ORCID ID: 0000-0002-3849-788X

elena_gomonyuk29@ukr.net

Плахотнюк Ганна Миколаївна

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри германської філології

Донецького національного університету імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

plakhotniukanna@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ В УМОВАХ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Анотація. У статті здійснено теоретичний аналіз інноваційних педагогічних технологій, орієнтованих на розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів в умовах підвищення кваліфікації. Проаналізовано науково-педагогічну літературу, присвячену дослідженню особливостей використання андрагогічних технологій навчання у межах курсів підвищення кваліфікації. Зокрема, розглянуто технологію самооцінювання професійно-педагогічної діяльності, спрямовану на спонукання викладачів до рефлексії та усвідомлення необхідності самооцінювання власної діяльності як основного мотиву неперервного підвищення її якості, а також компонент технології самооцінювання – створення електронного портфеля. Визначено і охарактеризовано низку педагогічних технологій, використання яких забезпечує можливості розвитку компонентів професійно-педагогічної компетентності викладачів ЗВО: технологія контекстного навчання, основною характеристикою якої є моделювання мовою знакових засобів предметного і соціального змісту професійно-педагогічної діяльності; технологія проектного навчання, що дотримується оптимального балансу між академічними знаннями та прагматичними вміннями; інформаційно-комунікаційні технології, які інтегрують ідеї інформатизації освітнього процесу, моделювання процесів використання нових інформаційних технологій у професійно-педагогічній діяльності; технологія модульного навчання, що дає можливість поєднувати рівневу диференціацію і колективні способи навчання, забезпечуючи його адаптивний характер. Зроблено висновок про те, що представлені у статті сучасні педагогічні технології відображають авторський підхід до проектування логічно структурованої системи педагогічної взаємодії на курсах підвищення кваліфікації для досягнення результатів щодо розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів.

Ключові слова: професійно-педагогічна компетентність; викладач вищої школи; підвищення кваліфікації; технологія самооцінювання професійно-педагогічної діяльності; технології контекстного навчання; технології проектного навчання; інформаційно-комунікативні технології.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Динаміка науково-технічного прогресу, реформувальні процеси в економічному, соціально-культурному житті України, її інтеграція у світовий освітній простір зумовили необхідність неперервного підвищення професійного рівня викладачів, розвитку їхньої професійно-педагогічної компетентності. Очевидно, що реалізація цього процесу передбачає пошук сучасних підходів до проектування змісту, методів викладання,

трактування навчальних результатів. Адже розвиток професійно-педагогічної компетентності розглядається як «інноваційна педагогічна діяльність, в межах якої традиційні форми і методи поступаються освітнім технологіям загалом і технології навчання зокрема» [1, с. 73]. В цих умовах особливої актуальності набуває проблема оновлення змісту професійної підготовки (процесу підвищення кваліфікації) науково-педагогічних працівників ЗВО, зокрема відбору та впровадження інноваційних педагогічних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій доводить посилення уваги дослідників до проблеми виокремлення оптимальних педагогічних технологій, спрямованих на забезпечення рівня якості освіти, що відповідає вимогам сучасного українського суспільства та європейським стандартам. Зокрема, методологічні засади дослідження педагогічних технологій є предметом дослідження багатьох науковців, серед яких – С. Гончаренко, В. Монахов, В. Паламарчук, І. Прокопенко, С. Сисоєва та ін. Актуальними для нашого дослідження є публікації, пов'язані з аналізом складових елементів, класифікацій педагогічних технологій, вивченням авторських технологій і технологій організації самостійної та самоосвітньої діяльності (Н. Волкова, І. Дичківська, Л. Кайдалова, С. Максимюк, О. Падалка та ін.), а також роботи, які висвітлюють специфіку впровадження окремих педагогічних технологій та ефективність їх використання (А. Алексюк, М. Лазарев, П. Щербань, П. Шеремета, Б. Шунович, Л. Ярошук та ін.). Водночас останнім часом у науковій літературі з'явилися дослідження, присвячені шляхам реалізації педагогічних технологій у професійно-педагогічній підготовці фахівців (О. Антонова, І. Богданова, О. Дубасенюк, Є. Круль, М. Левківський, Г. Селевко та ін.), деяким аспектам технологічного підходу до професійного розвитку освітян (Н. Бібік, Л. Вашуленко, С. Кульневич, О. Локшина, О. Овчарук, С. Тарнавська та ін.). Не позбавлена уваги і проблема вивчення особливостей педагогічних технологій, які застосовуються у межах підвищення кваліфікації в системі післядипломної освіти (В. Вихрущ, М. Сибірська та ін.). Однак незважаючи на помітну зацікавленість авторів у дослідженні проблеми оновлення змісту професійного розвитку педагогічних працівників за допомогою освітніх технологій і технологій навчання, здійснений аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що у сучасних педагогічних дослідженнях поглиблення наукової уваги потребують питання, пов'язані із пошуком і обґрунтуванням інноваційних педагогічних технологій, орієнтованих на розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів ЗВО.

Мета статті – здійснення теоретичного аналізу інноваційних педагогічних технологій, орієнтованих на розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів в умовах підвищення кваліфікації. Мету статті конкретизовано у наступних завданнях: проаналізувати науково-педагогічну літературу, присвячену дослідженню особливостей використання андрагогічних технологій навчання у межах курсів підвищення кваліфікації; охарактеризувати відібрані педагогічні технології, використання яких забезпечує можливості розвитку компонентів професійно-педагогічної компетентності викладачів ЗВО.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Важливою проблемою розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів ЗВО у межах підвищення їхньої кваліфікації є відбір і використання інноваційних педагогічних технологій, які б опиралися на процеси інтегрування навчально-пізнавальної та професійно-педагогічної діяльності та забезпечували: стратегію постійного оновлення змісту навчання на курсах підвищення кваліфікації; тактику оптимізації розвитку всіх компонентів професійно-педагогічної компетентності; стратегію та тактику ефективного управління навчально-пізнавальною діяльністю слухачів. Ми погоджуємося з думкою авторів, які під технологіями інноваційного навчання розуміють взаємозумовлені дії учасників освітнього процесу, спрямовані на формування творчого інтелекту та рефлексивної позитивної самооцінки викладачів, ефективний розвиток їхніх професійно важливих якостей відповідно до сучасних потреб вищої школи і суспільства загалом [2, с. 118]. Використовувані при цьому

методи, засоби та форми навчання необхідно орієнтувати на активізацію механізмів самоорганізації викладачів щодо розвитку їхньої професійно-педагогічної компетентності.

Ми не ставимо завданням описати технології підвищення кваліфікації викладачів ЗВО в єдиному методологічному ключі, оскільки навчання на їх основі нині має явний еклектичний характер і залежить від індивідуального професійного ставлення викладачів до технологій та ідеологій, на які вони опираються. Аналіз освітніх технологій, що найбільш широко використовуються в освіті дорослих, дав можливість обрати ті, які максимально враховують специфіку андрагогічного навчання і вимоги до професійно-педагогічної компетентності викладачів ЗВО на сучасному етапі та в перспективі.

У науковій літературі поняття «андрагогічні технології навчання» характеризують так:

– специфічне освітнє середовище дорослого, що окреслює перспективи його розвитку як особистості компетентної, здатної до творчої самореалізації, ефективного вирішення практичних завдань і спрямованої на досягнення запланованого результату;

– цілісну систему способів і засобів навчання дорослої людини, що забезпечує розвиток особистості дорослої людини на основі реалізації комплексу процедур: планування освітнього процесу з орієнтацією на прогнозовані еталони навчання (і особистісні якості); супроводу освітнього шляху дорослої особистості; моделювання формувальних дій; оцінювання та самооцінювання результату [3].

У результаті аналізу сутнісних ознак андрагогічної технології навчання виокремлено такі критерії її якості: діагностичність постановки цілей навчання, які досягаються за допомогою застосування відповідної освітньої технології; ступінь відповідності обраної освітньої технології загальним цілям і змісту освіти дорослих і конкретним цілям навчання; можливість широкого використання технології (її відтворюваність); відповідність технології, що використовується, індивідуальному стилю діяльності дорослої людини; належна забезпеченість навчально-матеріальної бази та ефективність використання комп'ютерно орієнтованих засобів навчання; ступінь впровадження в освітній процес новітніх інформаційних технологій [4].

Під час вибору технологій навчання для розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів ЗВО у межах курсів підвищення кваліфікації потрібно враховувати такі вимоги [2, с. 172-173]: альтернативність дій викладачів післядипломної педагогічної освіти і слухачів, надання їм свободи вибору; можливість вибору цілей, змісту, засобів навчання відповідно до виду діяльності слухача (викладання, науково-педагогічні дослідження тощо); оптимальність, тобто відповідність вибору технології меті професійно-педагогічної підготовки, усвідомленість професійно-особистісного розвитку слухачів під час навчання на курсах підвищення кваліфікації, визначеність умов і сфери вибору, сприяння саморозкриттю творчого потенціалу особистості слухача; наявність пропонованих варіантів для реалізації цілей професійно-педагогічної підготовки; можливість переорієнтування у виборі шляхів професійно-педагогічної підготовки; логічний взаємозв'язок етапів розгортання ситуацій вибору; системність, що виявляється у послідовності актів вибору і дій щодо реалізації ухваленого рішення.

Серед андрагогічних технологій, які доцільно застосовувати під час підвищення кваліфікації викладачів ЗВО на особливу увагу заслуговує *технологія самооцінювання професійно-педагогічної діяльності*. Її сутність полягає у створенні проблемної ситуації для спонукання слухачів до рефлексії та усвідомлення необхідності самооцінювання власної професійно-педагогічної діяльності як основного мотиву неперервного підвищення її якості. Як показує досвід, лише наявність рефлексивної позиції та певних ціннісно-мотиваційних орієнтацій дає змогу особистості конструктивно вирішити конфліктну ситуацію через усвідомлення і переосмислення своєї діяльності. Таким чином, завдання викладачів післядипломної освіти полягає в тому, щоби спрямувати процес усвідомлення та переосмислення професійно-педагогічної діяльності слухачів на її вдосконалення. Переведення цієї ідеї у практичну площину потребує актуалізації особистої зацікавленості

кожного слухача у виробленні рефлексивних і оцінювальних умінь, засвоєнні системи знань і технологій рефлексії та самооцінювання. Зокрема, під час реалізації кафедрою педагогіки та інноваційної освіти професійної програми підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників Національного університету «Львівська політехніка» «Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти» (вибіркова компонента 1.3 «Психолого-педагогічні основи діяльності викладача закладу вищої освіти») слухачі опановують сутність понять «рефлексія», «оцінювання», «самооцінювання», особливості рефлексивних дій, навчаються методикам оцінювання та самооцінювання професійно-педагогічної діяльності.

Працюючи із запропонованими опитувальниками, слухачі курсів підвищення кваліфікації мають змогу самостійно визначати рівні розвиненості власної професійно-педагогічної компетентності; виявляти деструктивні чинники своєї професійно-педагогічної діяльності; з'ясувати причини труднощів; знаходити внутрішні ресурси для підвищення мотивації щодо особистісного і професійного самовдосконалення. На основі аналізу відповідей слухачі отримують висновки про якість своєї діяльності, сформульовані в результаті самооцінювання. Відповідно до цих висновків для кожного слухача підбирається індивідуальна система методів і прийомів, спрямованих на розвиток усіх компонентів його професійно-педагогічної компетентності. Це допомагає викладачам курсів підвищення кваліфікації сформувати у слухачів усвідомлену потребу щодо вдосконалення професійно-педагогічної компетентності, визначити умови мінімізації деструктивних чинників успішної діяльності, виробити систему суб'єктивних критеріїв самооцінювання як інструмента самовдосконалення особистості та професійно-педагогічної діяльності викладачів ЗВО.

Одним з дієвих компонентів технології самооцінювання професійно-педагогічної діяльності викладачів ЗВО є створення електронного портфеля. *Електронний портфель викладача* – це програмно-методичний комплекс, спрямований на «акумуляцію комп'ютерних засобів навчання, розподілених інформаційно-освітніх ресурсів, нормативних документів, результатів педагогічного досвіду і досягнень, творчих робіт слухачів» [2, с. 201-205]. Комплекс складається з різних розділів: портрет викладача, науково-дослідницька і методична робота, індивідуальна робота зі студентами, підвищення кваліфікації та самоосвіта, комп'ютерні засоби навчання, професійно-педагогічні досягнення, педагогічний досвід, рефлексія, розподілені інформаційно-освітні ресурси тощо. Водночас значно більшого дидактичного ефекту під час організації освітнього процесу можна досягнути, якщо в електронному портфелі викладача будуть розміщені й самостійно створені комп'ютерні засоби навчання, кращі розробки інших педагогів.

Створення та наповнення електронного портфеля потребує від викладача володіння вміннями конструювати, моделювати свою професійно-педагогічну діяльність, дотримання психолого-педагогічних, програмно-технологічних та інших вимог щодо розроблення програмно-методичних комплексів [2, с. 203-205]. Під час наповнення електронного портфеля змістом важливо приділяти увагу принципам відбору, представлення і оновлення акумульованих матеріалів: цілісності подання матеріалу з різних тем; чіткої структуризації та систематизації; глибини та якості їх викладення; охайності й естетичності оформлення; систематичності та регулярності оновлення. У процесі створення та наповнення електронного портфеля слухачі курсів підвищення кваліфікації набувають досвід неперервного професійного зростання, формують готовність до роботи в інформаційно-освітньому середовищі ЗВО, розвивають свою професійно-педагогічну компетентність.

Разом з тим, освітніми технологіями (педагогічними стратегіями), орієнтованими на розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів ЗВО на курсах підвищення кваліфікації вважаємо: технологію контекстного навчання; технологію проєктного навчання; інформаційно-комунікаційні (комп'ютерно орієнтовані) технології; технологію модульного навчання. Охарактеризуємо їх докладніше.

Особливість *технології контекстного навчання* [5] полягає в тому, що знання, уміння, навички подаються не як зміст, на який спрямовується пізнавальна активність слухача, а як засіб вирішення завдань його професійно-педагогічної діяльності. Основною характеристикою цієї технології, яка реалізується за допомогою системи інноваційних і традиційних форм та методів, є моделювання мовою знакових засобів предметного й соціального змісту професійно-педагогічної діяльності: відтворення реальних професійних ситуацій і фрагментів діяльності викладача, взаємодія учасників освітнього процесу. Таким чином, педагогічна ситуація в усій її предметній і соціальній неоднозначності та суперечливості стає одиницею взаємодії викладача і слухача. Саме під час аналізу ситуацій, ділових і рольових ігор розвивається професійно-педагогічна компетентність викладачів.

Загалом технологія контекстного навчання на курсах підвищення кваліфікації передбачає застосування трьох базових форм діяльності викладачів ЗВО: навчальна діяльність з провідною роллю лекцій і семінарів; квазіпрофесійна, що реалізується в іграх, під час семінарів; професійно-педагогічна, що виявляється в науково-дослідницькій роботі викладачів, безпосередній викладацькій практиці. Під час проектування, організації та реалізації цих форм діяльності потрібно враховувати не лише педагогічні вимоги, але й вимоги до професійно-педагогічної діяльності слухачів.

Відповідно до названих форм діяльності застосовуються три навчальні моделі: семіотична, імітаційна, соціальна. *Семіотичні* навчальні моделі містять систему завдань, які передбачають роботу з текстом і перетворення знакової інформації. У моделях такого типу предметна сфера діяльності розгортається за допомогою конкретних форм навчання, у межах яких потрібно виконувати завдання, що не потребують особистісного ставлення до навчального матеріалу. Одиницею роботи слухача є мовленнєва дія – слухання, говоріння, читання, письмо, а її засобом – текст. В *імітаційних* моделях навчальні завдання зорієнтовані на вихід слухача за межі знакової інформації, необхідність її співвіднесення з його професійно-педагогічною діяльністю, осмислення знань, яке відбувається тоді, коли слухач свідомо входить у ситуацію вирішення певних професійно-педагогічних завдань. У цьому разі одиницею роботи виявляється предметна дія, на основі якої досягається практично корисний ефект. Засобом такої роботи буде контекст. У *соціальних* навчальних моделях завдання мають виконуватися у групах (не менше двох) або колективних формах роботи учасників освітнього процесу. Спільні пошуки способів розв'язання проблеми сприяють набуттю досвіду колективної роботи у професійному середовищі. Ця модель реалізується під час участі в ділових іграх, науково-дослідницькій роботі, комплексному проектуванні. Одиницею діяльності слухачів стають вчинки, через які у викладачів формується ставлення до професійно-педагогічної діяльності як частини культури праці, суспільства, особистості.

Відповідно до основних положень технології контекстного навчання педагогам системи підвищення кваліфікації необхідно домагатися дидактично адекватного моделювання предметного та соціального змісту професійно-педагогічної діяльності викладачів ЗВО. Для ефективності цього процесу слід дотримуватися низки вимог: забезпечувати змістовно-контекстне відображення професійно-педагогічної діяльності викладачів у формах їхньої навчальної діяльності; поєднувати різноманітні форми та методи навчання з урахуванням дидактичних принципів і психологічних вимог до організації навчальної діяльності слухачів курсів підвищення кваліфікації; використовувати модульність побудови системи та її адаптивність до конкретних умов навчання і контингенту слухачів; реалізовувати різні типи зв'язків між формами; забезпечувати поступове ускладнення змісту і, відповідно, форм контекстного навчання протягом усього освітнього процесу [5].

Дотримання цих вимог дає можливість проектувати цілісний освітній процес із урахуванням індивідуальних особливостей і можливостей кожного слухача, а також тривалості та матеріально-технічного забезпечення навчання. Таким чином, застосування технології контекстного навчання на курсах підвищення кваліфікації викладачів ЗВО передбачає врахування двох змістових аспектів: предметний зміст, який забезпечує

професійно-педагогічну компетентність, і соціальний, спрямований на розвиток здатності конструктивно будувати педагогічну взаємодію.

Однією з освітніх технологій, що дотримуються оптимального балансу між академічними знаннями та прагматичними вміннями, є *технологія проєктного навчання*. Звернення до цієї технології нам видається своєчасним, оскільки освітній процес курсів підвищення кваліфікації потребує ефективного вирішення поточних психолого-педагогічних завдань, що виникають під час взаємодії зі слухачами. З огляду на це, діяльність викладачів ЗВО потрібно розглядати в єдності її функцій і результатів, цілей і змісту, розвитку та функціонування її характеристик, особливостей дослідження і моделювання, оцінювання та проєктування. Ефективність і результативність цієї діяльності безпосередньо залежить від ступеня розвиненості їхньої професійно-педагогічної компетентності [6, с. 314].

Проєктне навчання відповідає сучасним вимогам до кваліфікації педагога. Передусім багатоаспектність професійно-педагогічної діяльності викладачів ЗВО вимагає розвитку їхніх умінь щодо ефективної самостійної роботи в напрямі особистісного і професійного самовдосконалення. У зв'язку із цим акценти в організації освітнього процесу на курсах підвищення кваліфікації слід переносити з контролю і самоконтролю на формування реального інтересу до навчального матеріалу, активної, ініціативної позиції слухачів у навчанні, розвиток дослідницьких, рефлексивних, самооцінювальних умінь тощо.

Навчальний проєкт – це комплекс пошукових, дослідницьких, графічних й інших видів робіт, які слухачі виконують самостійно (у парах, групах, індивідуально), а педагог системи підвищення кваліфікації здійснює організаційну та консультативну підтримку цього процесу з метою практичного і/або теоретичного вирішення значущої проблеми. Проєкти ґрунтуються на питаннях, які потребують поглибленого вивчення, орієнтуються на інтереси слухача, ставлять його в активну позицію щодо дослідження, розв'язання проблеми, ухвалення рішення, отримання продукту та його захисту. Зазначимо, що проєктне навчання дає змогу кожному слухачеві знайти й вибрати проблематику відповідно до своїх інтересів і можливостей, опанувати необхідні знання та виробити навички, сприяючи підвищенню мотивації до подальшої професійно-педагогічної діяльності. У цьому полягає сутність технології проєктного навчання – стимулювати інтерес до певних проблем, що передбачає володіння певною сукупністю знань і, через проєктну діяльність, яка передбачає вирішення цих проблем, виробити вміння ефективно застосовувати отримані знання на практиці, що значною мірою сприяє розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів фахових дисциплін. Таким чином, виконання проєктів у підвищенні кваліфікації викладачів фахових дисциплін розглядаємо як сукупність прийомів, дій слухачів для досягнення поставленої мети – вирішення значущої для них проблеми й оформлення результатів у вигляді кінцевого продукту. Таким продуктом може стати методика навчання фахової дисципліни технічного профілю, оновлений зміст цієї дисципліни, курсовий проєкт.

Будь-який проєкт, незалежно від типу, має однакову структуру, що містить такі складові: проблема (проблемна ситуація) – проєктування (планування, пошук способів вирішення) – пошук інформації (дослідницька, пошукова діяльність) – продукт (оформлення результатів) – презентація (захист проєкту) – прогнозування нових проблем [7, с. 52-53]. Водночас до навчальних проєктів висуваються такі вимоги: розв'язання конкретної проблеми потребує дослідницького пошуку й інтеграції професійних знань; самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність слухачів; планування дій щодо вирішення проблеми з визначенням переліку конкретних дій та зазначенням поетапних результатів, термінів і відповідальних осіб; результатом роботи над проєктом є його продукт; презентація та захист готового проєкту; створення портфоліо (проєктної папки), яке містить усі робочі матеріали; рефлексія – і на певних етапах, і за підсумками реалізації проєкту.

У процесі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників Національного університету «Львівська політехніка» технологія проєктного навчання використовується під час підготовки курсових робіт слухачів, які об'єднуються в проєктні групи відповідно до

тематики проєкту, розподіляють ролі та функції, планують свою діяльність. Кожен з підготовлених індивідуальних проєктів є частиною більш широкого міждисциплінарного проєкту. Після завершення проєкту має бути: вирішена визначена проблема або запропонований спосіб її розв'язання; створений проєктний продукт (як один із засобів вирішення проблеми); поданий письмовий звіт про хід роботи над проєктом; проведений публічний захист проєкту з презентацією його результату. Важливо наголосити, що проєктний продукт має задовольняти потреби будь-якого фахівця, який зіткнувся з подібною проблемою. Водночас ми розглядаємо це як одну з найбільш адекватних форм оцінювання, яка водночас орієнтована на процес самооцінювання педагогом власної діяльності.

Особлива роль у розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів ЗВО належить сучасним *інформаційно-комунікаційним технологіям*, які здатні реалізувати трансляцію знань і доступ до різноманітної навчальної інформації значно ефективніше, ніж традиційні засоби навчання. Дослідник В. Биков наголошує, що впровадження ІКТ в освітній процес виявляється в суттєвому збагаченні системи дидактичних прийомів, навчальних засобів і на цій основі – виникненні нетрадиційних педагогічних технологій з використанням комп'ютерів [8]. Зважаючи на це, увага науковців закономірно фокусується на створенні «педагогіки інформаційного суспільства» [9, с. 26], спрямованої на формування особистості з нестандартним типом мислення, креативною, підготовленою до інноваційної перетворювальної діяльності в професійній сфері.

Успішну реалізацію цього завдання в системі підвищення кваліфікації викладачів ЗВО пов'язують нині з розробленням новітнього інструментарію для акумуляції, оброблення та трансляції науково-методичної інформації через різноманітні канали (до яких належать локальні та міжнародні освітянські мережі), розвитком систем відкритої освіти, запровадженням сучасних моделей дистанційного навчання, розробленням і застосуванням інноваційних освітніх засобів з використанням можливостей ІКТ і медіа тощо [9, с. 30]

Одним з найважливіших напрямів упровадження ІКТ у освітній процес є забезпечення інформаційно-освітнього середовища ЗВО з використанням електронних навчальних посібників, комп'ютерних тестових завдань, мультимедійних демонстраційних і навчальних програм. Створення такого середовища в системі підвищення кваліфікації забезпечує підвищення мотивації слухачів щодо розвитку професійно-педагогічної компетентності, формування в них навичок самостійної роботи в цьому напрямі, зростання пізнавальної активності, бажання творчої самореалізації, а також сприяє налагодженню конструктивного професійного діалогу між суб'єктами освітнього процесу, забезпечує прогностичний характер освіти, стимулює учасників мережевого співтовариства до неперервного професійного самовдосконалення [10, с. 39].

На думку багатьох дослідників, у післядипломній освіті доцільно використовувати ІКТ, які інтегрують ідеї інформатизації освітнього процесу, моделювання процесів використання нових інформаційних технологій у професійно-педагогічній діяльності [4]. Здатність викладачів ЗВО ефективно використовувати ІКТ розглядаємо як їхню особистісно значущу інтелектуальну цінність, що спонукає до вироблення навичок орієнтації в інформаційному середовищі, а її розвиток у слухачів курсів підвищення кваліфікації – важливим завданням у процесі вдосконалення професійно-педагогічної компетентності викладачів.

Технологію модульного навчання розглядаємо як інструмент розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів ЗВО шляхом спеціальної організації освітнього процесу на курсах підвищення кваліфікації. Принципові відмінності технології модульного навчання виділяє П. Юцявичене [11]: подавати зміст завершеними інформаційними блоками; формулювати освітні цілі не лише через параметри обсягу та змісту навчальної діяльності, а й рівня його засвоєння; істотна самостійність слухачів, які опановують способи планування, організації, самоконтролю та оцінювання своїх дій.

Окрім зміни структури та специфіки подання змісту дисципліни, модульне навчання має й інші істотні відмінності від традиційної системи навчання: способи спілкування учасників

освітнього процесу стають більш індивідуальними та мають паритетний характер; слухачеві надається більше самостійності, що вимагає від нього високої відповідальності за власну діяльність; освітній процес стає більш індивідуалізованим. У модульному навчанні слухачі частіше, ніж у традиційному, звертаються до викладачів за індивідуальними консультаціями, які поступово переростають в індивідуальні освітні маршрути, що відрізняються за змістом, темпами та способами опрацювання інформації.

Водночас зауважимо, що модульне навчання, як і будь-яка освітня технологія, має певні обмеження. Педагоги-практики відзначають суттєве підвищення якості навчання щодо практичних навичок, зменшення термінів навчання (іноді до 40 %), реальну індивідуалізацію навчання, швидку адаптацію навчально-методичних матеріалів до змін запиту. Але при цьому відчуваються труднощі, пов'язані з великим обсягом роботи з розроблення навчальних матеріалів і витратами на їх тиражування, недостатньою кількістю сучасно обладнаних навчальних місць та ін. Крім того, перехід на модульне навчання в системі підвищення кваліфікації можливий лише за наявності відповідних мотивів і у викладачів, і в слухачів. До провідних принципів побудови модульного навчання зараховують: відхід від традиційних методів навчання; фокусування уваги на самостійній роботі суб'єктів учіння; запровадження якісно нових методів навчання; посилення функції викладача-консультанта; відхід від традиційних форм контролю; акцентування на поточному контролі.

В межах організації підвищення кваліфікації на кафедрі педагогіки та інноваційної освіти у Національному університеті «Львівська політехніка» технологія модульного навчання реалізується під час створення робочої програми курсів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників ЗВО «Семинар педагогічних знань», яка містить п'ять модульних блоків: «Сучасні аспекти розвитку педагогіки XXI століття»; «Інформаційні комп'ютерні технології в освіті»; «Юридично-правові аспекти діяльності викладача ЗВО»; «Психолого-педагогічні основи діяльності викладача ЗВО»; «Методичні особливості викладання дисциплін у ЗВО». Програма призначена закласти підґрунтя для поглиблення базових знань у галузі освіти, основних нормативно-правових актів інформативно-розпорядчих документів у галузі освіти; удосконалення здатності організовувати освітню діяльність в умовах розвитку інформаційного суспільства з використанням сучасних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій; поглиблення здатності обирати ефективні форми та методи навчання з урахуванням освітніх цілей, потреб і здатностей слухачів, їхньої мотивації тощо.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Здійснений теоретичний аналіз інноваційних педагогічних технологій, орієнтованих на розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів в умовах підвищення кваліфікації дає можливість стверджувати: ефективність процесу розвитку професійно-педагогічної компетентності значною мірою визначається адекватним відбором і реалізацією педагогічних технологій, спрямованих на актуалізацію професійного і особистісного потенціалу викладача, забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу курсів підвищення кваліфікації, оволодіння професійно значущими діями, уміннями, знаннями, досвідом кваліфікованого виконання професійно-педагогічної діяльності; проаналізовані педагогічні технології відображають авторський підхід до проєктування логічно структурованої системи педагогічної взаємодії на курсах підвищення кваліфікації. Перспективи подальших досліджень полягають у обґрунтуванні, розробці та організації процесу розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів з використанням інтернет-сервісів в умовах дистанційного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / Н. М. Бібік, Л. С. Вашуленко, О. І. Локшина та ін. ; під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.
- [2] Гурье Л. И. Технологии развития профессиональной компетентности преподавателя вуза : монография. Казань : РИЦ «Школа», 2010. 255 с.
- [3] Практическая андрагогика : монография. Кн. 2. Опережающее образование взрослых / под ред. д. пед. н., проф. В. И. Подобеда, д. пед. н., проф. А. Е. Марона. Санкт-Петербург : ГНУ ИОВ РАО, 2007. 376 с.
- [4] Полат Е. С., Бухаркина М. Ю., Моисеева М. В., Петров А. Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособ. для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / под ред. Е. С. Полат. Москва : Академия, 2002. 272 с.
- [5] Вербицкий А. А. Психолого-педагогические основы образования взрослых: контекстный подход. URL: http://www.jornal.znanie.org/n1_01/psih_ped_osn.html (дата звернення: 25.08.2019).
- [6] Педагогічний словник / за ред. дійсного члена АПН України М. Д. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка, 2001. 516 с.
- [7] Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : монографія / С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк, П. М. Воловик, О. І. Кульчицька, Л. Є. Сігаєва, Я. В. Цехмістер та ін. / за ред. С. О. Сисоєвої. Київ : ВІПОЛ, 2001. 502 с.
- [8] Биков В. Ю., Мушка І. В. Електронна педагогіка та сучасні інструменти систем відкритої освіти. Інформаційні технології і засоби навчання. 2009. № 5. URL: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html> (дата звернення: 23.06.2019).
- [9] Глазова О. П. Інформаційно-методичне професійно-орієнтоване середовище як чинник саморозвитку педагогічних працівників у міжкурсовий період. Освітологічний дискурс. 2010. № 2. С. 26–36.
- [10] Сидоренко В. Науково-методичний супровід професіогенезу педагогічних працівників: інноваційні напрями, функції, акметехнології. Післядипломна освіта в Україні. 2016. № 2. С. 39–46.
- [11] Юцявичене П. А. Теория и практика модульного обучения. Каунас: Швиеса, 1989. 271 с.

USE OF INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL COMPETENCE OF TEACHERS IN CONDITIONS OF CONDITIONS**Horokhivska Tetiana Mykolaivna**

Doctor of Science in Pedagogy, Associate Professor, Professor of the Department of Pedagogy and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine
ORCID ID: 0000-0001-5997-4676
t.gorokhivska@gmail.com

Gomonuyk Olena Mykhailivna

Doctor of Science in Pedagogy, Full Professor, Professor of the Department of Psychology and Pedagogy
Khmelnitskyi National University, Khmelnitskyi, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-3849-788X
elena_gomonuyuk29@ukr.net

Plakhotniuk Ganna

Candidate of pedagogical sciences (Ph. D), Senior Lecturer, Department of German Philology
Vasyl' Stus Donetsk National University
plakhotniukanna@gmail.com

Abstract. The article theoretically analyzes innovative pedagogical technologies used to develop professional-pedagogical competence in lecturers during advanced training. In this regard, it reviews relevant scientific-pedagogical sources on the use of andragogic technologies within advanced training courses. In particular, the article considers the technology of self-evaluation of professional-pedagogical activities that motivates lecturers towards reflection and helps them realize the need to self-evaluate their activities as the main motive for continuing enhancement of their quality, as well as a component of this self-evaluation technology. The latter lies in creating an electronic portfolio as software and methodological complex that involves pedagogical experience, achievements and creative work of lecturers enrolled in advanced training courses. The article singles out and describes the range of pedagogical technologies which allow developing the components of professional-pedagogical competence in lecturers. They are the following: contextual learning, according to which

language models thematic and social content of professional-pedagogical activities; project-based learning that adheres to an optimal balance between academic knowledge and pragmatic skills; information and communication technologies that integrate the ideas of informatization of the educational process and model the use of new information technologies in professional-pedagogical activities; modular learning which enables one to combine level-based differentiation and collective learning methods, ensuring its adaptive nature. The article concludes that the latest pedagogical technologies presented in the article reflect the author's approach to creating a logically structured system of pedagogical interaction in advanced training courses to develop professional-pedagogical competence in lecturers.

Keywords: professional-pedagogical competence; lecturer; advanced training; self-evaluation of professional-pedagogical activities; contextual learning; project-based learning; information and communication technologies.

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Bibik, N.M., Vashchenko, L.S., Lokshyna, O.I., Ovcharuk, O.V., Parashchenko, L.I., Pometun, O.I. ... Trubacheva, S.E. (2004). Kompetentnisnyi pidkhd u suchasni osviti: svitovi dosvid ta ukraïnski perspektyvy: biblioteka z osvitoi polityky [Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives: library on educational policy]. Kyiv: K.I.S. (in Ukrainian)
- [2] Gurye, L.I. (2010). Tekhnologii razvitiia professionalnoy kompetentnosti prepodavatelya vuza: monohrafiia [Technologies for the development of professional competence of a university teacher: monograph]. Kazan: RITs Shkola. (in Russian)
- [3] Podobeda, V.I. (Eds.). (2007). Prakticheskaiia andragogika: monohrafiia. Operezhaiushchee obrazovanie vzroslykh [Pedagogical andragogy: monograph. Advanced adult education]. St. Petersburg: GNU IOV RAO. (in Russian)
- [4] Polat, E.S., Bukharkina, M.Yu., Moiseeva, M.V., Petrov, A.E. (2002). Novye pedagogicheskie informatsionnye tekhnologii v sisteme obrazovaniia [New pedagogical information technologies in the education system]. Moskva: Academy. (in Russian)
- [5] Verbitskiy, A.A. Psikhologo-pedagogicheskie osnovy obrazovaniia vzroslykh: kontekstnyy podkhod [Psychological and pedagogical foundations of adult education: a contextual approach]. Retrieved from http://www.journal.znanie.org/n1_01/psih_ped_osn.html (in Russian). (2021, September, 02)
- [6] Yarmachenko, M.D. (Eds.). (2001). Pedahohichniy slovnyk [Pedagogical vocabulary]. Kyiv: Pedahohichna dumka (in Ukrainian)
- [7] Sysoieva, S.O., Aleksiuik, A.M., Volovyk, P.M., Kulchutska, O.I. ... Tsekhmister, Ya.V. (2001). Pedahohichni tekhnologii u neperervnii profesiinii osviti [Pedagogical technologies in continuing professional education]. Kyiv: VIPOL. (in Ukrainian)
- [8] Bykov, V.Yu., Mushka, I.V. (2009). Elektronna pedahohika ta suchasni instrumenty system vidkrytoi osvity [Electronic pedagogy and modern tools of open education systems]. Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia [Information technologies and teaching aids]. no. 5. Retrieved from <http://www.ime.edu-ua.net/em.html> (in Ukrainian). (2021, August, 15)
- [9] Hlazova, O.P. (2010). Onformatsiino-metodychne profesiino-orientovane seredovyshe yak chynnyk samorozvytku pedahohichnykh pratsivnykiv u mizhkursovyi period [Information-methodical professional-oriented environment as a factor of self-development of pedagogical workers in the intercourse period]. Osvitolohichniy diskurs [Educational discourse]. Nr. 2. pp. 26-36. (in Ukrainian)
- [10] Sydorenko, V. (2016). Naukovo-metodychnyi suprovid profesiohenezu pedahohichnykh pratsivnykiv: innovatsiini napriamy, funktsii, akmetekhnologii [Scientific and methodological support of professional genesis of pedagogical workers: directions, functions, acmetechologies]. Pisladyplomna osvita v Ukraini [Postgraduate education in Ukraine]. Nr. 2. pp. 39-46. (in Ukrainian)
- [11] Yutsiavichene, P.A. (1989). Teoriia i praktika modulnogo obucheniiia [Theory and practice of modular learning]. Kaunas: Shviesa. (in Russian)